

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ -
ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ**

*збірка доповідей за результатами наради із завідувачами кафедр університету
та ВСП НУБіП України, 15 березня 2023 року)*

Київ - 2023

Забезпечення якості освітнього процесу – основне завдання кафедр університету. Збірка доповідей за результатами наради із завідувачами кафедр НУБіП України та його відокремлених структурних підрозділів 15 березня 2023 року. Київ. Редакційний відділ НУБіП України, 2023. 103 с.

Збірка містить виступи доповідачів наради із завідувачами кафедр НУБіП України та відокремлених структурних підрозділів, що відбулася 15 березня 2023 року і була присвячена проблемам організації освітнього процесу в умовах воєнного стану за очно-дистанційної форми навчання; питанням використання інформаційних технологій, удосконалення роботи навчального порталу університету, новим формам і методам навчання в кризових ситуаціях, а також профілактики синдрому емоційного вигорання науково-педагогічних працівників під час війни. Важливе місце на нараді було присвячено розвитку освітньо-бізнесового партнерства, зокрема, співпраці з дослідницькими установами та організаціями для поліпшення матеріально-технічної бази кафедр університету.

The collection contains the reporters' speeches of the meeting with the NULES departments' heads and its separate structural subdivisions, which took place on March 15, 2023.

The meeting was devoted to the organization of the educational process under martial law in full-time distance learning, including the use of information technology, improving the educational portal of the university, new forms and methods of training in crisis situations, as well as prevention of burnout syndrome of scientific and pedagogical workers during the war.

The meeting was mainly focused on the development of educational and business partnerships, including cooperation with research institutions and organizations to improve the material and technical base of the university departments.

Укладачі: Шинкарук В.Д., д-р філ. наук, проф.; Кліх Л.В., д-р пед. наук, проф.; Рудик Я.М., канд. пед. наук, доц.; Зазимко О.В., канд. тех. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні навчально-методичної ради.
протокол № 6 від 20.03.2023 р.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції.
Автори відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу.
за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передруковувати опубліковані у збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

МОТИВАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Проблема мотивації навчання та оцінювання знань студентів є надзвичайно актуальною як у педагогіці, так і у психології. Особливого значення вона набирає сьогодні, коли Україна зіштовхнулася з такими викликами, як карантин, воєнний стан, інші кризові ситуації. Тому хочу поділитися з Вами власним досвідом щодо використання мотивації для забезпечення якості навчання та оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах воєнного стану та кризових ситуацій на прикладі викладання навчальної дисципліни «Теорія держави і права» на 1 курсі юридичного факультету НУБіП України.

**Виступ завідувача кафедри
теорії та історії держави і
права
Віри Качур**

Вивчаючи наукові підходи до дослідження мотивації стикаємося із значним масивом поглядів на структуру та форми мотивації, кожний з яких розкриває це поняття по-різному. І як результат – відсутність єдиної думки щодо цього поняття. Хоча єдине, що є спільним у його пізнанні, це те, що усі наукові розвідки не заперечують істотного впливу мотивації на процес навчання.

Тому кожний науково-педагогічний працівник часто-густо сам вирішує, яку стратегію підвищення мотивації студентів у навчанні він буде використовувати у процесі очного чи дистанційного навчання. Особисто я розглядаю мотивацію у широкому сенсі і намагаюся з'ясувати, чому особистість воліє робити одне, а не інше.

Тому головним завданням викладача є зрозуміти фактори, що будуть визначати активність студентства: мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники. Саме вони детермінують поведінку студентів до навчання (Рис. 1).

Мотиваційні фактори

Те, що визначає активність студентства

Мотиви

внутрішні або зовнішні умови, що спонукають людину до активності задля задоволення її певних потреб

Потреби

стан людини, який показує її залежність від конкретних благ, яких їй не вистачає, бажання заволодіти ними

Стимули

зовнішній вплив на людину, що впливає на процес результати її діяльності

Ситуативні чинники

вплив оточення, особливості навчального процесу, різні життєві ситуації

Рис. 1. Мотиваційні фактори, що визначають активну поведінку студентів до навчання

Ефективність навчального процесу безпосередньо пов'язана з тим, наскільки високими є мотивація і стимул оволодіння майбутньою професією. Тому на першому занятті з вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права», починаючи десь з 2008 року, я проводжу міні-опитування серед студентів. Їм пропонується анонімно упродовж 10-15 хвилин дати короткі відповіді на такі три питання: 1) чому я обрав/обрала фах юриста? 2) чому я обрав/обрала саме юридичний факультет НУБіП України? та 3) якими є мої очікування від навчання?

Звісно, що друге питання, має радше відношення до профорієнтаційної роботи, однак в контексті мотивації перше і третє є надзвичайно важливими. Питання про причини вибору фаху правника дозволяє з'ясувати те, наскільки високими є мотивація і стимул оволодіння майбутньою професією. Щодо питання про очікування студентів від навчання, то відповіді на нього дозволяють мені, як педагогу, обрати саме ті інструменти з власної педагогічної валізи, які мотивуватимуть студентів вчитися.

Цікавим є те, що такі опитування дуже яскраво демонструють в дії «теорію поколінь». Зазвичай, кожні 2-3 роки відповіді різняться між собою. Цьогоріч найбільш поширеними відповідями на питання «Чому я обрав/обрала фах юриста» були такі: стати висококваліфікованим спеціалістами, працювати на благо людей і заради справедливості, зробити Україну кращою; стати успішними юристами і досягти матеріального успіху; поглибити власні правові знання; отримати диплом.

Щодо очікувань, то тут найбільш поширеними стали такі відповіді: успішно вчитися; домогтися схвалення батьків і тих, хто поруч; отримати задоволення від навчання; отримати диплом (Рис. 2).

Чому я обрав/обрала фах юриста?

- стати висококваліфікованими спеціалістами, працювати на благо людей і заради справедливості, зробити Україну кращою
- стати успішними юристами і досягти матеріального успіху
- поглибити власні правові знання
- отримати диплом

Якими є мої очікування від навчання?

- успішно вчитися;
- домогтися схвалення батьків і оточуючих;
- отримати задоволення від навчання;
- отримати диплом

Рис. 2. Результати опитування студентів 1 курсу юридичного факультету

Отримавши такі відповіді від студентства, викладач одержує, ніби, певну мотивацію до викладання. І, як уже зазначалося, з масиву мотиваційних теорій кожний із нас обирає одну або декілька, якими буде послуговуватися у своїй роботі.

Останніми роками я використовую модель ARCS-V мотивації Дж. Келлера, яка включає в себе такі п'ять складників, як: увага (Attention), значимість (Relevance), впевненість (Confidence), задоволення (Satisfaction), воля (Volition) (Рис. 3).

Мотивація до навчальної діяльності

модель ARCS-V мотивації Дж.Келлера

Рис. 3. Модель ARCS-V мотивації Дж. Келлера

Увага є визначальним складником цієї моделі мотивації, адже дозволяє студенту абстрагуватися від усього зайвого і зосередитися на вивченні певного матеріалу чи виконанні завдання. Вона включає в себе такі 2 підзавдання: 1) оволодіти увагою студента та 2) утримати її упродовж засвоєння усього курсу.

Оволодіти увагою – це викликати початковий інтерес до предмету, звернути увагу, залучити учасника до процесу навчання. Способів є безліч, але інколи допомагають різні порівняння і постановка амбітних цілей (направду, цей прийом краще спрацьовує на старших курсах).

Утримати увагу упродовж засвоєння усього курсу є не таким уже і легким підзавданням, особливо в умовах дистанційного навчання. Тож врятувати

студента від «нудьги», «відволікання» чи ефекту «засипання» допомагає використання різних типів контенту: аудіо-, відео-, інтерактивні дошки, ділова гра тощо. Важливо втримати інтригу, «зачепити» його, повернути увагу нестандартними, можливо, навіть парадоксальними, ідеями. Полегшують сприйняття складної інформації гумор і неформальний стиль викладання, звісно в межах Етичного кодексу науково-педагогічного працівника НУБіП України.

Значимість (доцільність, релевантність). Цей складник необхідно постійно демонструвати, щоб втримати мотивацію. Тому уникаємо банальних визначень, теоретичних викладок, які будуть непридатними в реальному житті. Найголовніше, пояснити, чому саме ця тема важлива для студента. Під час навчання студент постійно оцінює практичну значимість матеріалу особисто для себе. Тому необхідно постійно співвідносити результати навчання з особистими цілями студентів, говорити їхньою мовою, використовувати близькі їм терміни і приклади. Тому важливо при викладанні матеріалу застосувати як наочним матеріалом (цікаві приклади, алгоритми конкретних дій, зразки документів), так і будь-яких інструментів, які вони можуть негайно використати (покликання на бази даних, реєстри судових рішень тощо).

Для підвищення значимості курсу на практичних заняттях, зазвичай, використовуємо кейси або приклади, близькі до реальних життєвих ситуацій. При виконанні ними самостійної роботи акценти зміщуємо на вироблення навичок критичного мислення. Тому студентам пропонуються завдання, які спонукають їх вийти за рамки навчального курсу, прочитати рекомендовану літературу, законспектувати наукову статтю, осмислити і дати короткий письмовий відгук на прослухане інтерв'ю на правову тематику, написати коротку рецензію на наукову статтю. Це дозволяє їм краще усвідомити, які навички у них з'явилися.

Впевненість. Підтримка впевненості студента у своїх силах – це постійна робота. Тому необхідно зміцнювати впевненість студентів у тому, що вони успішно опановують матеріал і справляються з поставленими цілями. Тут широко практикується командна робота. Наприклад, після короткого пояснення завдання, студентам надається можливість, здійснити інкорпорацію, створити акт застосування права, нормативно-правовий акт тощо. Якщо завдання більш складне, то використовуємо підказки. Важливо, уникати завдань з некоректними умовами або таких, коли відповідь на запитання відсутня у матеріалах курсу. На сторінці кафедри та в соціальних мережах такі практики постійно висвітлюються.

Неабияке значення для підвищення впевненості має і самостійна постановка цілей. Студент повинен сам спланувати, скільки часу він буде щодня займатися, щоб завершити всі модулі до того, як закриється доступ до системи

Elearn. Викладач повинен вчасно надати студенту інформацію про середню кількість часу на вивчення кожного модуля, а також засоби контролю над власним прогресом: відсоток виконання, набрані бали, критерії оцінювання. Мотивація підвищується, якщо студент усвідомлює, що він сам контролює ситуацію, що успіх напряду залежить від докладених ним зусиль. Тому за спільною згодою академічної групи вона отримує доступ до спеціальної таблиці в Excel на Google-диску, де відображаються результати усіх виконаних ними робіт – домашні завдання, аудиторна робота, командна робота, доповнення, виступи на гуртку, написання тез, повторна здача завдання тощо. Це забезпечує самоконтроль студентів за їх успішністю. Якщо такої згоди група не надає, то доступ до результатів навчання вони отримують лише за індивідуальним запитом та в індивідуальному порядку.

Задоволення. Якби ми ефективно не використовувати перші три фактори збереження мотивації, однак ближче до кінця навчального курсу мотивація студента має тенденцію до спадання. Причин безліч: втома, голова «переповнена» великим обсягом інформації, що вимагає осмислення, виникають сумніви щодо корисності цього навчального курсу. Тому наприкінці засвоєння навчальної дисципліни зміщуємо фокус мотивації на задоволення. Серед них: демонструємо відповідність результатів навчання очікуванням студента; показуємо, що навчання призведе до позитивних змін у їхньому житті, віримо у них. Навіть такі прості мотивації, як бонуси-винагороди, різні похвали, святкування успіхів студентів по завершенні етапу або всього курсу відіграють також значну роль у цьому. Особисто я цей ефект задоволення намагаюся підтримувати упродовж усього процесу засвоєння курсу, а не лише перед його завершенням.

Воля. Цей складник визначає наміри студентів досягти програмних результатів вивчення дисципліни і свідчить про те, чи будуть вони збережені до кінця курсу. Якщо воля слабка, студенти будуть легко відволікатися і навряд чи покажуть хороші результати. Якщо цей показник занадто високий, їм буде важко зрозуміти, як і коли завершити навчання, а тому це може викликати у них стан тривожності, що негативно впливатиме на покращення навчання та запам'ятовування. Тут необхідно знайти золоту середину. Тому перед викладачем стоїть завдання забезпечити ефективний нагляд і підтримку студентів під час засвоєння навчальної дисципліни, а також допомагати їм зберігати цільову орієнтацію та зосередженість на завданнях упродовж вивчення курсу.

Щодо оцінювання, то тут також важливо враховувати вплив мотиваційних факторів на процес навчання, серед яких самоефективність, внутрішня (реальна) цінність та страх перед перевіркою (Рис. 4).

Мотивація та оцінювання

01

самоефективність

"Я очікую на свою успішну роботу на цьому занятті"

"Я знаю, що зможу розібратися в матеріалах теми"

02

внутрішня (реальна) цінність

"Я думаю, що те, що вивчається в цьому розділі, є цікавим для мене"

"Ця тема важлива для моєї майбутньої роботи"

03

страх перед перевіркою

"Я так нервую, що забуваю те, що вже начебто вивчив"

Huitt, W. (2011). Motivation to learn: An overview. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University.

Рис. 4. Мотиваційні фактори при оцінюванні знань студентів

Самоефективність виражає сприйняття компетентності та впевненості у виконанні завдання студентом. Внутрішня цінність відображає внутрішній інтерес, зацікавленість студента, а також сприйняття важливості навчання. Страх перед перевіркою визначає, наскільки студент стурбований перед контрольними, тестами та особливо підсумковою атестацією.

Для викладача важливо зробити усе для того, щоб зменшити страх студента перед перевіркою. Адже, як свідчить досвід, студенти, які показують хороші результати під час усних опитувань, виконанні письмових завдань чи під час роботи в команді, при проходженні ними різного роду тестувань часто мають невисокі бали. Тому передбачена Положенням про екзамени та заліки в НУБіП України процедура співбесіди, яку завжди намагаємося провести у доброзичливій і довірливій формі, дозволяє знизити цей страх і адекватно оцінити реальні досягнення наших студентів.